

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА

БОНДАРЕНКО НАТАЛІЯ ВІКТОРІВНА

УДК 336.77:631.11

**КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОТОЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ**

08.00.04 – економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Дисертацією є рукопис
Робота виконана в Уманському національному університеті садівництва
Міністерства аграрної політики та продовольства України

Науковий керівник – доктор економічних наук, професор
Непочатенко Олена Олександрівна,
Уманський національний університет садівництва,
завідувач кафедри фінансів і кредиту

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Танклевська Наталія Станіславівна,
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний
університет», завідувач кафедри фінансів

кандидат економічних наук
Третяк Наталія Миколаївна,
Черкаський інститут банківської справи
Університету банківської справи
Національного банку України,
доцент кафедри економічної теорії

Захист дисертації відбудеться «14» грудня 2011 р. об. 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 74.844.03 в Уманському національному університеті садівництва за адресою: 20305, Черкаська обл., м. Умань, вул. Інститутська, 1, адміністративний корпус, 2-й поверх, конференц-зал, кімн. 9.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Уманського національного університету садівництва за адресою: 20305, Черкаська обл., м. Умань, вул. Інститутська, 1.

Автореферат розіслано «11» листопада 2011 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.А. Коротєєв

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Ефективне функціонування сільськогосподарських підприємств вимагає належного кредитного забезпечення їх поточної діяльності. За умови обмеженості власних коштів та бюджетних асигнувань кредитування стає єдиним безальтернативним джерелом забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств. Своєчасне забезпечення кредитними ресурсами є визначальним фактором ефективного ведення виробництва та потребує зваженого вибору видів і методів кредитування, визначення оптимальних обсягів позикових коштів, термінів їх залучення. Це зумовлює необхідність теоретико-методичного обґрунтування сутності кредитного забезпечення та розробки практичних заходів з його використання у поточній діяльності сільськогосподарських підприємств.

Проблематика кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств знайшла своє відображення у дослідженнях провідних вітчизняних науковців, зокрема В. Г. Андрійчука, В. М. Алексійчука, О. Д. Вовчак, О. Є. Гудзь, І. С. Гуцала, М. Я. Дем'яненка, О. Т. Дзюблюка, Н. В. Захараш, С. М. Колотухи, В. Д. Лагутіна, П. А. Лайка, Л. О. Мармуль, М. Й. Маліка, О. О. Непочатенко, Ю. О. Нестерчук, О. О. Олійника, М. А. Песселя, П. Т. Саблука, М. І. Савлука, А. В. Сомик, Н. С. Танклевської, Г. М. Терещенко, Н. М. Третьяк, А. А. Чухна та ін.

Особливу увагу дослідженню окресленої проблематики приділено у наукових працях зарубіжних вчених: Н. М. Андреева, Н. Н. Внукова, А. Дайле, В. А. Зайденварга, М. М. Коробейникова, О. І. Лаврушина, Р. Лерой-Міллера, В. Д. Мартинова, І. Б. Маслова, Б. А. Райзберга, Ю. Раманаускаса, Д. Рікардо, Е. С. Стоянової, Е. В. Тихомирової, А. К. Юдіна та ін.

Враховуючи важливість і практичну значимість попередніх напрацювань, слід зазначити, що питання поліпшення кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств потребують подальших досліджень. Важливого значення набуває розробка нових перспективних продуктів кредитування, подальший розвиток кредитування на пільгових умовах, запровадження системи бюджетування для визначення потреби в позикових ресурсах, забезпечення доступності та прозорості програм кредитного забезпечення. Це зумовлює актуальність і значимість теми дисертаційного дослідження та визначає його мету і задачі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до планів науково-дослідної роботи кафедри фінансів і кредиту Уманського національного університету садівництва як складову частину тем «Адаптація організаційно-економічного механізму господарювання до соціально-орієнтованих ринкових відносин АПК» (номер державної реєстрації 0101U004493), в межах якої автором досліджено механізм кредитного забезпечення поточної діяльності і програми залучення сільськогосподарськими підприємствами кредитів на пільгових умовах, та «Організаційно-економічний механізм функціонування підприємницьких структур, система ціноутворення, фінансово-кредитних

відносин, страхування» (номер державної реєстрації 0108U004173), відповідно до якої здобувачем розроблені напрями удосконалення кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств.

Мета і задачі дослідження. Метою дисертаційного дослідження є теоретичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій з удосконалення напрямів кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Для досягнення окресленої мети було визначено наступні задачі:

- уточнити сутність дефініцій «кредит» і «кредитне забезпечення» та їх основоположні принципи;
- визначити сутність механізму кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств;
- узагальнити світовий досвід кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств з метою його адаптації до вітчизняних умов господарювання;
- виявити та оцінити фактори формування рівня кредитовіддачі сільськогосподарських підприємств;
- провести оцінку рівня кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств;
- оцінити значення кредитування на пільгових умовах та визначити його роль у кредитному забезпеченні сільськогосподарських підприємств;
- розробити методику розрахунку потреби сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах з використанням бюджетування;
- обґрунтувати необхідність оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств за допомогою агроскорингу;
- довести необхідність впровадження відновлювальної кредитної лінії з метою кредитування сільськогосподарських підприємств на пільгових умовах.

Об'єктом дослідження є процес кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади поліпшення кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Методи дослідження. З метою дослідження рівня кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств автором були використані наступні методи: *історичний і діалектичний* – при обґрунтуванні економічної сутності та визначальних характеристик кредиту і кредитного забезпечення; *аналізу та синтезу* – при вивченні проблем кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств; *абстрактно-логічний* – для оцінки сучасних банківських продуктів кредитування та окресленні пріоритетних напрямів їх використання; *монографічний* – для визначення стану розвитку кредитного забезпечення у сільськогосподарських підприємствах, деталізації об'єктів дослідження; *аналізу рядів динаміки* – при дослідженні рівня та динаміки кредитного забезпечення поточної діяльності; *групування* – при оцінці впливу факторів на рівень кредитовіддачі

сільськогосподарських підприємств; *порівняння* – для зіставлення фактичних даних стану кредитування сільськогосподарських підприємств за окремі періоди; *кореляції та регресії* – для визначення та оцінки впливу факторів на кредитне забезпечення поточної діяльності; *графічний* – для наочного зображення динаміки досліджуваних показників.

Інформаційним підґрунтям дисертаційного дослідження стали нормативно-правові акти України, звітні дані Міністерства аграрної політики та продовольства України, Міністерства фінансів України, Національного банку України, Державної служби статистики України, комерційних банків, річна бухгалтерська й оперативна звітність сільськогосподарських підприємств, наукові доробки вітчизняних та іноземних науковців, матеріали наукових конференцій, інформація з мережі Internet та результати власних напрацювань і спостережень.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у комплексному теоретичному дослідженні та практичному обґрунтуванні напрямів оптимізації кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств. Найсуттєвіші положення, які розкривають наукову новизну дисертаційного дослідження, наступні:

вперше:

запропоновано застосування агроскорингу, що дозволяє проводити попередню оцінку кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств на основі спеціального конструктора анкет, забезпечує доступ до пілотних проектів кредитування поточної діяльності та є прийнятним за ціновим фактором;

удосконалено:

механізм кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств, що розглядається як система їх банківського і комерційного кредитування із відповідним інформаційним та нормативно-правовим забезпеченням, стандартами, системою моніторингу та кредитною інфраструктурою;

методичні підходи до розрахунку потреби у позикових коштах через запровадження бюджетування, що дозволяє уточнити необхідну суму додаткових фінансових ресурсів і оптимальних джерел їх залучення, скоротити фінансові витрати та виокремити чинники, що впливають на прибутковість сільськогосподарських підприємств;

механізм здешевлення кредитів комерційних банків для сільськогосподарських підприємств через впровадження відновлювальної кредитної лінії з пільговою відсотковою ставкою кредитування, що забезпечує швидкий доступ до позикових ресурсів;

дістали подальший розвиток:

трактування дефініції «кредит», під яким слід розуміти відносини позики як одного із видів позичкових відносин кредитора та позичальника з приводу надання ресурсів у тимчасове користування в процесі перерозподілу та використання коштів на умовах платності, строковості та поверненості;

систематизація принципів кредитного забезпечення шляхом їх поділу на принципи кредитування та специфічні принципи, із включенням до складу

останніх принципу відповідності, що характеризує кредитне навантаження на підприємство та визначає відповідність його фінансовому стану.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретична цінність та практичне значення основних положень дисертаційного дослідження визначаються можливістю впровадження наукових розробок, узагальнень і практичних рекомендацій з удосконалення й оптимізації кредитного забезпечення у поточну діяльність сільськогосподарських підприємств.

Рекомендації автора щодо кредитування сільськогосподарських підприємств на пільгових умовах із фіксованою відсотковою ставкою та впровадження бюджетування з метою прогнозування результатів господарської діяльності прийняті до впровадження Уманським управлінням агропромислового розвитку Уманської районної державної адміністрації Черкаської області (довідка № 724 від 18.05.10 р.).

Пропозиції з удосконалення та оптимізації кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств, зокрема методика розрахунку потреби у фінансових ресурсах та використання відновлювальної кредитної лінії, застосовуються у практичній діяльності ТОВ «Новий Світ-Агро» Уманського району Черкаської області (довідка № 27 від 28.10.10 р.), ПП «ФАБ-Консалтинг» м. Київ (довідка № 3 від 15.07.11 р.). Основні положення та результати дослідження щодо планування поточної діяльності шляхом складання бюджету використано у роботі ТОВ «Агроплант» с. Юрківка Уманського району Черкаської області (довідка № 46 від 12.04.10 р.).

Рекомендації стосовно удосконалення оцінки кредитоспроможності сільськогосподарського підприємства із застосуванням агроскорингу отримали схвальну оцінку та були враховані відділенням № 29 Філії «Полтавське регіональне управління» АТ «Банк «Фінанси та кредит» (№ 49.1/29-01-01/75 від 12.03.2010 р.). Пропозиції щодо застосування нового виду банківського кредиту «Відновлювальна кредитна лінія для сільськогосподарських підприємств» взято до впровадження Шостим Уманським відділенням ЧОД ПАТ «Райффайзен Банк Аваль» (С 24-0000-5/189 від 16.07.2010 р.).

Окремі результати дисертаційного дослідження використовуються у навчальному процесі Уманського національного університету садівництва при викладанні дисциплін «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Банківська справа» та «Банківські операції» (довідка № 412 від 12.04.11 р.).

Особистий внесок здобувача. Результати та розроблені пропозиції дисертаційного дослідження отримані у процесі самостійного пошуку. Із виконаних у співавторстві наукових праць використано лише ті результати, які є особистим напрацюванням здобувача.

Апробація результатів дисертації. Основні наукові положення дисертаційного дослідження, пропозиції і висновки були оприлюднені та пройшли апробацію: на Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення сталого розвитку банківської діяльності» (м. Київ, 11 жовтня 2007 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інноваційно-інноваційного розвитку в Україні» (м. Київ, 23–24 жовтня 2008 р.);

Міжрегіональній науково-практичній конференції «Проблеми економіки й управління у промислових регіонах» (м. Запоріжжя, 22–24 травня 2008 р.); Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Розвиток аграрного виробництва в умовах світової фінансово-економічної кризи» (м. Київ, 9 липня 2009 р.); Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених (м. Умань, 27 січня 2009 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 5 – 6 червня 2009 р.); V Міжнародній науково-практичній конференції «Aktualni vymozenosti vedy – 2009» (м. Прага, 27 червня – 5 липня 2009 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економіки» (м. Умань, 20 – 22 січня 2010 р.); IV Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин» (м. Умань, 20 – 21 червня 2010 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання сучасної економіки» (м. Умань, 20 – 21 січня 2011 р.).

Публікації. Результати дисертаційного дослідження опубліковано у 20 наукових працях, у тому числі 7 – у фахових виданнях. Загальний обсяг публікацій – 5,2 друк. арк., з них особисто автору належить 5,0 друк. арк., у тому числі у фахових виданнях – 2,7 друк. арк.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, додатків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації – 236 сторінок, в ній 29 таблиць на 17 сторінках (у тому числі 3 займають повну сторінку), 52 рисунки на 25 сторінках (у тому числі 3 займають повну сторінку), 19 додатків на 35 сторінках. Обсяг основної частини дисертації – 173 сторінки. У списку використаних джерел 192 найменування на 20 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та задачі дисертаційного дослідження, розкрито об'єкт, предмет, наукову новизну, практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, наведено апробацію результатів дисертації, зазначено кількість публікацій, структуру та обсяг дисертаційної роботи.

У першому розділі – **«Теоретичні основи кредитного забезпечення та кредитних відносин»** – розглянуто генезис наукових підходів до дефініції «кредит» і «кредитне забезпечення», узагальнено теоретичні підходи до сутності поняття «механізм кредитного забезпечення», висвітлено досвід кредитування поточної діяльності сільськогосподарських підприємств у зарубіжних країнах та визначено основні напрями його адаптації до вітчизняних умов.

Деталізуючи поняття «кредит», «позичка» та «позика», встановлено, що їх ототожнення є некоректним, оскільки між ними існують суттєві відмінності. Відносини позики охоплюють ширший діапазон економічних взаємин, ніж кредитні. На нашу думку, трактування терміну «кредит» має ґрунтуватися на визначенні його як позики, що є одним із видів позичкових відносин між

кредитором та позичальником з приводу надання ресурсів у тимчасове користування в процесі перерозподілу та використання коштів на умовах платності, строковості та повернення. Це є основою для визначення кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств як наявності необхідної суми позикових коштів, достатньої для забезпечення їхньої ефективної виробничо-господарської діяльності.

Здійснено систематизацію принципів кредитного забезпечення шляхом поділу їх на принципи кредитування та специфічні принципи. Принципи кредитування запропоновано поділяти на загальноекономічні (раціональність та ефективність, диференційованість, збалансованість інтересів суб'єктів кредитних відносин, комплексність, розвиток та відповідність ринковим відносинам), сутнісні (поверненість, строковість, платність, забезпеченість, цільове використання), ситуаційні (структурування, систематизація, програмування, амортизація, стандартизація). До специфічних віднесено принципи достатності, доступності та своєчасності. Автор запропонував включити до їх складу також принцип відповідності, характерною ознакою якого є оцінка кредитного навантаження, що відповідає фінансовому стану підприємства.

Визначено банківський кредит як економічні відносини, що виникають в разі перерозподілу кредитного потенціалу банку на умовах повернення, платності, строковості, цільового використання ресурсів та доступності, достатності, своєчасності і відповідності.

Кредитне забезпечення визначено як цілісну систему заходів, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах на визначений період часу. Пріоритетні напрями розвитку даної системи такі: розбудова кредитних інституцій та кредитної інфраструктури; кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення; застосування нових видів кредиту, нетрадиційних для сільськогосподарських підприємств; поліпшення банківського обслуговування, удосконалення державної підтримки кредитування сільськогосподарських підприємств; розвиток кредитної кооперації.

Поточну діяльність сільськогосподарських підприємств слід розуміти як господарські процеси звичайної діяльності, що не мають капітального характеру та пов'язані із формуванням оборотних активів.

Запропоновано розглядати механізм кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств як систему їх банківського і комерційного кредитування, що забезпечує обов'язкові умови здійснення кредитних відносин із відповідним інформаційним та нормативно-правовим забезпеченням, стандартами, певною сукупністю принципів, організаційних форм, методів та правил, порядком надання та повернення кредиту, інструментами його забезпечення, кредитною інфраструктурою та системою моніторингу (рис. 1).

Досліджено процес кредитування сільськогосподарських підприємств у зарубіжних країнах. Визначено основні переважаючі методи кредитування прийнятні для впровадження в Україні, зокрема, механізм здешевлення

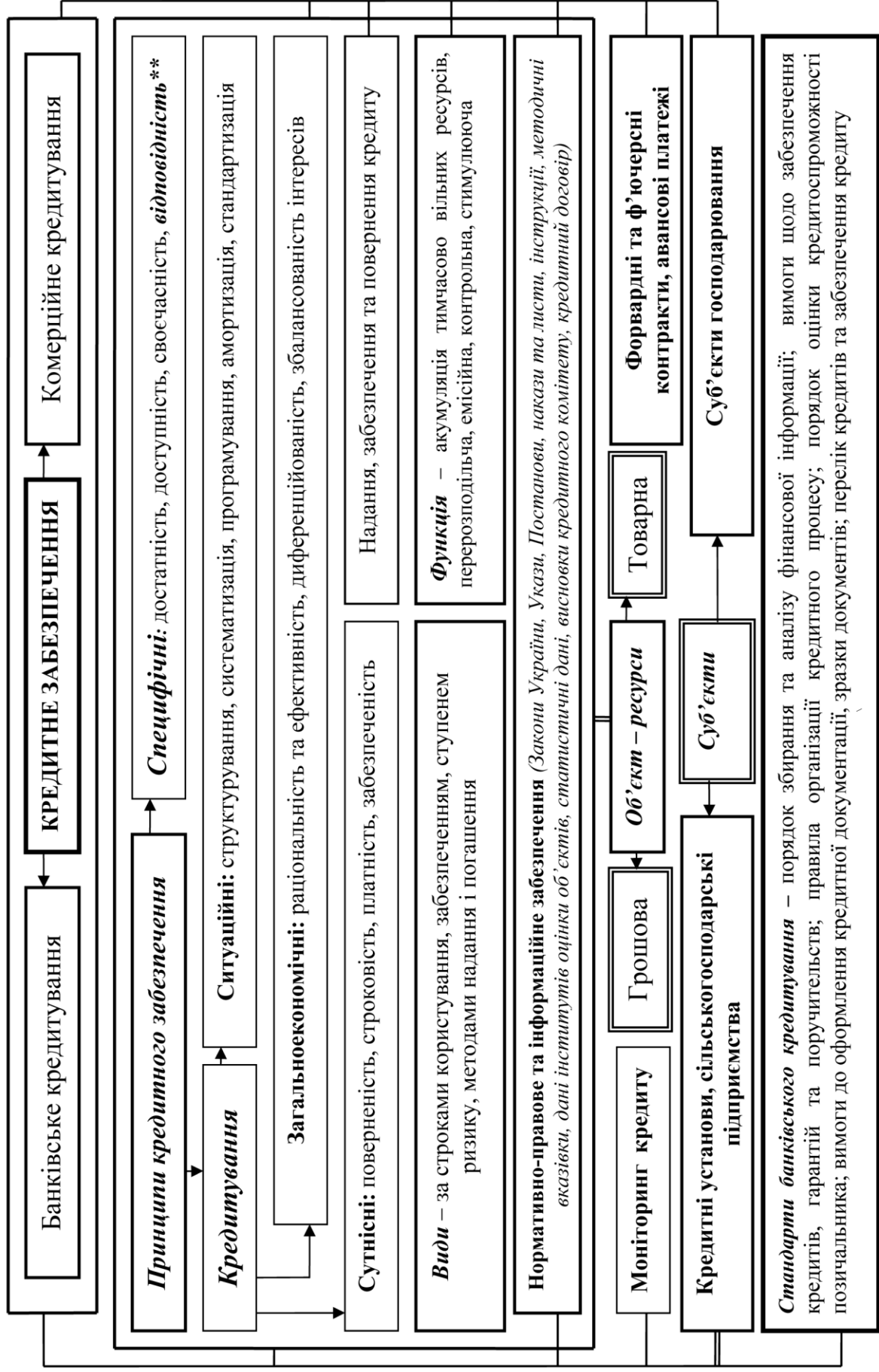

Рис. 1. Механізм кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств*

*Згрупований автором

**Запропонований автором

кредитів, різноманітні програми кредитування та оцінки кредитоспроможності за допомогою скорингових систем.

У другому розділі – **«Кредитне забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств»** – досліджено тенденції кредитного забезпечення, механізми залучення банківських кредитів у поточну діяльність сільськогосподарських підприємств та проведено оцінку механізму здешевлення кредитів.

З'ясовано, що основним джерелом забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області є власні ресурси. Це обмежує можливості фінансування виробничо-господарської діяльності сільськогосподарських підприємств та стримує їх розвиток. За період 2006 – 2010 рр. у загальній структурі джерел фінансування позикові ресурси становили 22,8%, з них комерційний кредит – 5,7%, а кредити банків – 9,2%. Традиційне використання кредиторської заборгованості у фінансовому забезпеченні поточної діяльності сільськогосподарських підприємств визначається недостатньою кваліфікацією менеджменту та необхідністю оформляти громіздкі пакети документів, призначені для банківського кредиту. Але не всі постачальники зацікавлені та мають можливість надавати відстрочку платежу, оскільки за такої форми кредитування вигоду має лише позичальник, а у кредитора кошти вилучаються з обороту. Вважаємо, що комерційний кредит варто застосовувати на термін 10 – 20 днів. Триваліші кредити необхідно оформляти у спеціалізованих кредитних установах.

У період 2000 – 2008 рр. простежується збільшення сум банківських кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам України, у 3,6 раза. Цьому сприяли зниження відсоткових ставок за наданими кредитами та підвищення прибутковості сільськогосподарських підприємств. У подальшому спостерігається різке скорочення обсягів кредитування, головним чином, внаслідок фінансово-економічної кризи, в тому числі на ринку банківських послуг. Рівень повернення кредитів за останні роки становив близько 99%, але у 2009 році у зв'язку з погіршенням фінансового становища підприємств, він знизився до 83%.

Аналогічна ситуація характерна для кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств Черкаської області (табл. 1).

Дослідженнями встановлено, що починаючи з 2000 року, спостерігається суттєве поліпшення кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств комерційними банками. Найвищий рівень показників кредитного забезпечення досягнуто у 2007 – 2008 рр. Так, розмір залучених банківських кредитів на 1 га сільськогосподарських угідь зріс за вказаний період майже у 10 разів, а їх сума з розрахунку на одне підприємство – у 11 – 14 разів. У 2009 році в зв'язку зі скороченням програм кредитування та збільшенням відсоткових ставок за фінансової кризи відбулося різке зниження сум залучених ресурсів, що призвело до різкого погіршення рівня кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. У 2010 році кредитування їх поточної діяльності майже не відбувалося.

**Залучення банківських кредитів у поточну діяльність
сільськогосподарських підприємств Черкаської області ***

Показник	2000 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2009 р. до 2000 р., разів
Надано банківських кредитів сільськогоспо-дарським підприємствам – всього, млн грн	100,5	597,9	591,6	918,8	804,4	638,3	6,3
Із розрахунку: на одного працівника, тис. грн	0,9	15,0	15,7	24,5	22,2	13,5	15,0
1 га сільськогосподарських угідь, грн	70,7	453,4	449,9	696,6	613,6	367,5	5,2
одне підприємство, тис. грн	158,5	1472,8	1666,7	2268,8	1733,7	893,8	5,6
100 грн валової продукції, грн	2,6	5,6	8,7	9,2	9,6	8,5	3,2

**Розраховано за даними Черкаського обласного управління сільського господарства*

Основним фактором, що сприяє залученню кредитів сільськогосподарськими підприємствами є розмір відсоткових ставок. Однак при їх формуванні банк насамперед, виходить із власної кредитної політики та основної стратегії функціонування, не враховуючи особливостей позичальника: сезонності виробництва; уповільненого обороту капіталу; низького рівня прибутковості і підвищеної ризиковості галузі; високого ступеня зносу техніки тощо. За досліджуваний період найнижчі відсоткові ставки за кредитами у поточну діяльність сільськогосподарських підприємств спостерігалися у 2006 р. та становили 11,6 %. Починаючи з 2007 р., відбувається їх поступове підвищення до 36 % та залишається на такому рівні й понині. Зважаючи на низьку рентабельність більшості сільськогосподарських підприємств, така вартість позикових коштів для них є високою та унеможливорює їх доступ до кредитних ресурсів.

Для аналізу ефективності залучення короткострокових кредитів сільськогосподарськими підприємствами Уманського району Черкаської області проведено групування підприємств за критеріями землекористування, фактично сплаченої відсоткової ставки та тривалістю обороту кредиту. Його результати свідчать, що найбільш ефективне використання короткострокових кредитів спостерігається у великотоварних підприємствах з площею сільськогосподарських угідь понад 3000 га. Доведено, що залучення у поточну діяльність сільськогосподарських підприємств банківських кредитів з відсотковою ставкою в межах 16–20% забезпечує найвищий рівень показників ефективності використання короткострокових ресурсів. Визначено, що найбільший рівень кредитовіддачі характерний для підприємств з тривалістю обороту кредиту до 220 днів.

У банківській практиці кредитування сільськогосподарських підприємств існують такі види короткострокових кредитів: овердрафт, невідновлювальна кредитна лінія, відновлювальна кредитна лінія, строковий кредит. Визначено, що в структурі короткострокових кредитів, залучених сільськогосподарськими підприємствами за методами надання в середньому овердрафт займає – 0,5%, відновлювальна кредитна лінія – 4,8%, невідновлювальна кредитна лінія – 41,0%, строковий кредит – 53,7%. Переважна частка короткострокових кредитів припадає на строковий кредит і невідновлювальну кредитну лінію, які більш вигідні для банків. У той же час для сільськогосподарських підприємств практичніша відновлювальна кредитна лінія, яка дає змогу гнучко використовувати кредитні кошти, а також зменшити відсоткові витрати.

Доведено, що у взаємовідносинах кредитора та позичальника визначальною залишається кредитоспроможність останнього, тобто його здатність вчасно і в повному обсязі повертати залучені ресурси. Метою фінансової діагностики сільськогосподарських підприємств є оцінка фінансового ризику на основі аналізу фінансової звітності та первинних бухгалтерських документів підприємства, виявлення основних характеристик і тенденцій зміни фінансового стану підприємства, визначення його кредитоспроможності.

Одним із найбільш перспективних кроків держави щодо поліпшення кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств є їх фінансова підтримка через механізм здешевлення кредитів комерційних банків. Однак частка здешевлених кредитів у загальній сумі короткострокових кредитів зменшилася від 63,8% у 2000 до 31,4% у 2009 році. При цьому не всі сільськогосподарські підприємства мали доступ до цих кредитів. Для дослідження факторів, що стримують розвиток кредитування на пільгових умовах, було проведено анкетування керівників сільськогосподарських підприємств Уманського, Христинівського та Монастирищенського районів. За його результатами встановлено, що проблемами, які перешкоджають одержанню компенсації, є трудомісткість та бюрократично ускладнена процедура оформлення пакета документів та виплати компенсації. Виявлено, що застосування механізму часткової компенсації відсоткової ставки сільськогосподарським підприємствам за одержаними кредитами надто ускладнене, оскільки в ньому задіяно багато установ та учасників. Це утруднює контроль за надходженням бюджетних коштів і ставить у нерівні умови сільськогосподарські підприємства, що знаходяться в різних адміністративних районах. Незважаючи на всі недоліки, механізм часткової компенсації відсоткової ставки сприяв підвищенню рівня залучення кредитів у поточну діяльність сільськогосподарських підприємств.

У третьому розділі – **«Удосконалення кредитування поточної діяльності сільськогосподарських підприємств»** – розроблено заходи, спрямовані на поліпшення кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Фінансове планування – найважливіша складова системи управління та необхідна умова успішного розвитку підприємства. Для прийняття обґрунтованих

управлінських рішень стосовно визначення потреби в позикових ресурсах у діяльності сільськогосподарських підприємств запропоновано здійснювати бюджетування. Воно являє собою процес планування виробничо-господарської діяльності підприємства, розробки, виконання, контролю та аналізу плану, що дозволяє оцінити всі грошові потоки підприємства. Бюджет – це зведений план на поточну діяльність відповідного року, на підставі якого менеджмент підприємства отримує інформацію про загальний розмір доходів і витрат та період їх виникнення.

Виходячи з розміру витрат, визначених у бюджеті, оцінюється потреба сільськогосподарських підприємств у додаткових фінансових ресурсах, що необхідні для забезпечення поточної діяльності. Її розрахунок пропонується здійснювати за розробленою нами формулою:

$$\Phi\Pi = Bб + Km / з - \Pi - Дm / з - Нв - Bз - K$$

Розрахунок потреби в позикових ресурсах для забезпечення поточної діяльності здійснено на прикладі ТОВ АФ «Оксанина», ТОВ ім. Черняховського, ТОВ «Агроплант» Уманського району (табл. 2). Використання вищезазначеного методичного підходу до розрахунку дасть змогу визначити оптимальні джерела залучення кредитних ресурсів, сприятиме скороченню фінансових витрат та витрат на обслуговування позик.

Таблиця 2

**Розрахунок потреби в кредитних коштах для поточної діяльності
сільськогосподарських підприємств Уманського району
Черкаської області на 2011 рік, тис. грн***

Показник	Умовні позначення	ТОВ АФ «Оксанина»	ТОВ ім. Черняховського	ТОВ «Агроплант»
Всього витрат згідно з бюджетом	<i>Bб</i>	9722,00	7291,5	9235,90
Кредиторська заборгованість, погашена в період дії виробничої програми	<i>Km/з</i>	1288,00	347,00	3395,00
Виручка від реалізації залишків сільськогосподарської продукції	<i>\Pi</i>	424,00	628,00	604,00
Дебіторська заборгованість, погашена в період фінансування виробничої програми поточного року	<i>Дm/з</i>	0,00	918,00	694,00
Профінансовані витрати на незавершене виробництво	<i>Нв</i>	2940,00	700,00	2189,00
Придбані виробничі запаси	<i>Bз</i>	841,00	219,00	170,00
Залишки на банківських рахунках підприємства	<i>K</i>	148,00	18,00	188,00
Потреба у фінансуванні	<i>\Phi\Pi</i>	6657,00	7289,36	8785,90

*Розрахунки автора

Запропоновано застосування агроскорингу у сільськогосподарських підприємствах, в основу якого покладено вивчення та перевірку даних он-лайн заявки, з врахуванням кредитних історій позичальників, їх класифікація, визначення характерних ознак надійних та безнадійних клієнтів.

Розроблено алгоритм застосування агроскорингу, що уможливилоє комбінацію будь-яких механізмів аналізу, від простих бальних коефіцієнтів до найсучасніших методів оцінки ризиків, забезпечує застосування сценаріїв обробки даних для різних категорій клієнтів, містить в собі спеціальний конструктор анкет, що дозволяє формувати підбірку допоміжних методичних матеріалів та дозволяє створювати різні кредитні продукти (рис. 2).

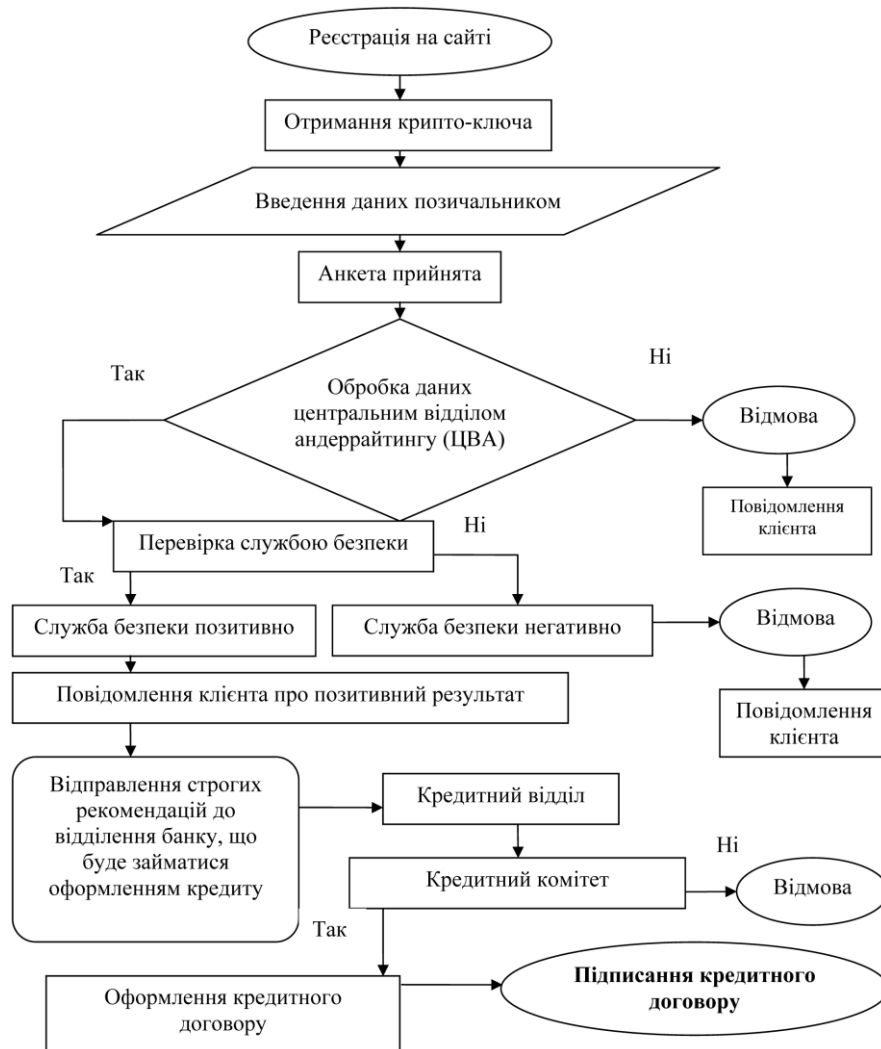

Рис. 2. Алгоритм агроскорингу для сільськогосподарських підприємств *

*Розробка автора

Застосування агроскорингу спрощує та значно здешевлює доступ сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів, а комерційним банкам дозволяє приймати близько 90 % позитивних рішень в автоматичному режимі.

Як інструмент операційного фінансового забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств запропоновано впроваджувати новий вид банківського продукту – відновлювальну кредитну лінію, терміном дії 3 – 5 років. Її перевагами є оперативність, довгостроковий характер використання кредитних коштів, збільшення лімітів кредитування та економія на сплаті відсотків, скорочення часу на етапі підготовки фінансової документації, оптимальний

графік погашення кредиту. Пропонуємо фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств у межах відновлювальної кредитної лінії здійснювати через застосування пільгової відсоткової ставки на заміну механізму часткової компенсації. Це дозволить задіяти більш прозорі схеми отримання здешевлених кредитів та одержання компенсації. Використання відновлювальної кредитної лінії для сільськогосподарських підприємств дозволяє підприємству погашати кредит одноразово та поступово виводити кошти з обігу.

Порівняння особливостей різних видів кредитування дозволило виявити, що за відновлювальної кредитної лінії має місце значна економія відсоткових витрат при залученні однакової суми кредиту за інших рівних умов. Це зумовлено тим, що сплата відсотків здійснюється підприємством лише за фактичний термін користування позиковими коштами.

За умови використання такого виду банківського продукту підприємство отримує швидкий доступ до позикових коштів, які спрямовуються на оплату товарно-матеріальних цінностей і покриття виробничих витрат, що необхідні для безперервної поточної діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційному дослідженні здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано вирішення актуальних питань удосконалення кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств. Проведене дослідження дало можливість зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що ототожнення термінів кредит, позичка та позика є некоректним, оскільки між ними існують суттєві відмінності. Відносини позики охоплюють ширший діапазон економічних взаємин, ніж кредитні, а тому трактування терміна «кредит» має ґрунтуватися на визначенні його як позики, що є одним із видів позичкових відносин між кредитором та позичальником з приводу надання ресурсів у тимчасове користування в процесі перерозподілу та використання коштів на умовах платності, строковості та повернення. Систематизовано принципи кредитного забезпечення, які в свою чергу поділяються на принципи кредитування та специфічні принципи. Запропоновано включити до складу специфічних принципів: принцип відповідності, що передбачає оцінку кредитного навантаження та відповідає фінансовому стану підприємства.

2. Досліджено процес кредитування сільськогосподарських підприємств у зарубіжних країнах. Визначено основні переважаючі методи кредитування за звичайними та пільговими кредитами. Узагальнено досвід кредитування поточної діяльності сільськогосподарських підприємств та запропоновано адаптувати його до вітчизняних умов шляхом удосконалення існуючих програм кредитування, механізму здешевлення кредитів та оцінки кредитоспроможності, яка здійснюється за допомогою скорингових систем.

3. Кредитне забезпечення – це система заходів, спрямованих на задоволення потреб сільськогосподарських підприємств у кредитних ресурсах на певний

період часу. Пріоритетними напрямками розвитку даної системи вважаємо розбудову кредитних інституцій та кредитної інфраструктури, розвиток кредитної кооперації, кредитування під заставу земель сільськогосподарського призначення, застосування нових, нетрадиційних для сільськогосподарських підприємств видів кредиту, поліпшення банківського обслуговування, удосконалення державної підтримки кредитування сільськогосподарських підприємств.

4. Механізм кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств слід розглядати як систему банківського і комерційного кредитування, що забезпечує обов'язкові умови здійснення кредитних відносин із відповідним інформаційним та нормативно-правовим забезпеченням, стандартами кредитування, певною сукупністю принципів, організаційних форм, методів та правил, порядком надання та повернення кредиту, інструментами його забезпечення, кредитною інфраструктурою та системою моніторингу.

5. З'ясовано, що у загальній структурі джерел фінансування позикові ресурси за період 2006 – 2010 рр. становили 22,8%, з них комерційний кредит – 5,7%, а кредити банків – 9,2%. У період 2000 – 2008 рр. простежується збільшення сум банківських кредитів, наданих сільськогосподарським підприємствам України, у 3,6 раза. В подальшому спостерігається різке скорочення обсягів кредитування, головним чином, внаслідок фінансово-економічної кризи, в тому числі на ринку банківських послуг. Дослідженнями встановлено, що починаючи з 2000 року, спостерігається суттєве поліпшення кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств комерційними банками. Найвищого рівня показників кредитного забезпечення було досягнуто у 2007 – 2008 рр. Так, розмір залучених банківських кредитів на 1 га сільськогосподарських угідь зріс за вказаний період майже у 10 разів, а їх сума з розрахунку на одне підприємство – у 11–14 разів. У 2009 році в зв'язку зі скороченням програм кредитування та збільшенням відсоткових ставок за фінансової кризи відбулося різке зниження сум залучених ресурсів, що призвело до різкого погіршення рівня кредитного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників. У 2010 році кредитування їх поточної діяльності майже не відбувалося.

6. Доведено, що найбільш ефективно використання короткострокових кредитів спостерігається у великотоварних підприємствах з площею сільськогосподарських угідь понад 3000 га. Дослідженнями встановлено, що залучення у поточну діяльність сільськогосподарських підприємств банківських кредитів з відсотковою ставкою в межах 16–20% забезпечує найвищий рівень показників ефективності використання короткострокових ресурсів. Визначено, що найбільший рівень кредитовіддачі характерний для підприємств з тривалістю обороту кредиту до 220 днів.

7. Визначено проблеми, що перешкоджають одержанню компенсації відсоткової ставки. Серед них трудомісткість та бюрократично ускладнена процедура оформлення пакета документів та виплати компенсації. Виявлено, що механізм часткової компенсації відсоткової ставки за одержаними кредитами

сільськогосподарськими підприємствами є переобтяженим, оскільки в ньому задіяно багато установ та учасників. Це ускладнює контроль за наданням бюджетних коштів і ставить у нерівні умови сільськогосподарські підприємства, що знаходяться в різних адміністративних районах.

8. Доведено необхідність застосування бюджетування при плануванні потреби сільськогосподарських підприємств у позикових коштах. Запропоновано визначати її як загальні витрати та кредиторську заборгованість підприємства за мінусом дебіторської заборгованості з терміном погашення в період фінансування виробничої програми, суми витрат на незавершене виробництво, придбання виробничих запасів, виручки від реалізації залишків продукції та коштів на рахунках. Використання даної методики розрахунку дозволяє оптимізувати джерела залучення позикових ресурсів, сприяє зменшенню фінансових витрат та витрат на обслуговування позик.

9. Запропоновано для спрощення та здешевлення доступу сільськогосподарських підприємств до кредитних ресурсів застосовувати агроскоринг. В його основу покладено вивчення та перевірку даних он-лайн заявки підприємства з врахуванням його кредитної історії, класифікації позичальників, визначення характерних ознак надійних та безнадійних клієнтів. Розроблений алгоритм застосування агроскорингу уможливорює комбінацію методів оцінки ризиків, забезпечує застосування сценаріїв обробки даних для різних категорій клієнтів, містить в собі спеціальний конструктор анкет, що дозволяє формувати підбірку допоміжних методичних матеріалів та дозволяє створювати різні кредитні продукти.

10. З метою фінансового забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств запропоновано впроваджувати новий вид банківського продукту – відновлювальну кредитну лінію, терміном дії 3 – 5 років. Її перевагами є оперативність, довгостроковий характер використання кредитних коштів, збільшення лімітів кредитування та економія на сплаті відсотків, скорочення часу на етапі підготовки фінансової документації. Пропонуємо фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств у межах відновлювальної кредитної лінії здійснювати через застосування пільгової відсоткової ставки на зміну механізму часткової компенсації. Це дозволить задіяти більш прозорі схеми отримання здешевлених кредитів та одержання компенсації.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

1. Непочатенко О. О. Удосконалення механізмів державної кредитної підтримки сільськогосподарських товаровиробників / О. О. Непочатенко, Н. В. Бондаренко // Проблеми економіки і управління у промислових регіонах : зб. наук. праць : в 2 т. / НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень ; відп. ред. В. К. Мамутов. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2008. – Т. 2: Проблеми економіки й управління підприємствами промислових регіонів. – С. 149–152 (0,31 друк. арк., особистий внесок – розроблено методичні підходи щодо удосконалення механізму державної підтримки сільськогосподарських підприємств, 0,22 друк. арк.).

2. Бондаренко Н. В. Проблеми державної підтримки кредитного обслуговування сільськогосподарських підприємств / Н. В. Бондаренко : зб. наук. праць Уманського держ. аграр. ун-ту / редкол.: П. Г. Копитко (відп. ред.) та ін. – Умань, 2008. – Вип. 67, Ч. 2: Економіка. – С. 337–343 (0,39 друк. арк.).

3. Бондаренко Н. В. Концептуальні засади банківського кредиту / Н. В. Бондаренко // Фінансова система України : зб. наук. праць. – Острог : Вид-во нац. ун-ту «Острозька академія», 2008. – Вип. 10, Ч. 3. – С. 67–72 (0,34 друк. арк.).

4. Бондаренко Н. В. Оцінка стану дебіторської та кредиторської заборгованості сільськогосподарських підприємств Черкаської області / Н. В. Бондаренко // Розвиток фінансових методів державного управління національною економікою : зб. наук. праць / ДонДУУ. – Донецьк : ДонДУУ, 2009. – Вип. 126. – Т. X. – С. 126–132 – (Серія «Економіка») (0,32 друк. арк.).

5. Бондаренко Н. В. Проблеми кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств / Н. В. Бондаренко // Наук. вісн. Буковинської держ. фінансової академії : зб. наук. праць. – Чернівці : Технодрук, 2010. – Вип. 2 (19): Економічні науки. – С. 23–31 (0,44 друк. арк.).

6. Бондаренко Н. В. Стан пільгового кредитування поточної діяльності сільськогосподарських підприємств / Н. В. Бондаренко // Інноваційна економіка. – 2011. – № 1(20). – С. 216–222 (0,49 друк. арк.).

7. Непочатенко О. О. Кредитне забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств / О. О. Непочатенко, Н. В. Бондаренко // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 91–98 (0,49 друк. арк., особистий внесок – оцінка кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств, 0,44 друк. арк.).

Опубліковані праці апробаційного характеру

8. Бондаренко Н. В. Банки на ринку фінансових послуг / Н. В. Бондаренко : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Забезпечення сталого розвитку банківської діяльності»], (Київ, 11 жовт. 2007 р.) / відп. за вип. М. І. Диба. – К. : КНЕУ, 2007. – С. 25–28 (0,14 друк. арк.).

9. Непочатенко О. О. До питання створення кредитних бюро / О. О. Непочатенко, Н. В. Бондаренко : міжрегіон. наук.-практ. конф. [«Проблеми економіки й управління у промислових регіонах»], (Запоріжжя, 22–24 травня 2008 р.) / [редкол.: Гудзь П. В. (відпов. ред.) та ін.], тези доп. – Запоріжжя : ЗНТУ, 2008. – С. 198–202 (0,18 друк. арк., особистий внесок – розглянуто теоретичні аспекти створення кредитних бюро, 0,10 друк. арк.).

10. Бондаренко Н. В. Щодо державної підтримки кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств / Н. В. Бондаренко : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Макроекономічне регулювання інвестиційних процесів та впровадження стратегії інновативно-інноваційного розвитку в Україні»], (Київ, 23 – 24 жовт. 2008 р.) / РВПС України НАН України. – К. : РВПС України НАН України, 2008. – Ч. 1. – С. 172–174 (0,22 друк. арк.).

11. Бондаренко Н. В. Основні форми банківського короткострокового кредитування / Н. В. Бондаренко : materialy V Mezinarodni vedesko-praktika konferencie [«Aktuaini vymozenosti vedy – 2009»] Dil 1. Publishing House «Education and Scitnce» S. R. O. – 104 stran st. – С. 30–33 (0,16 друк. арк.).

12. Бондаренко Н. В. Основні види кредитного забезпечення аграрних

підприємств / Н. В. Бондаренко : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених [«Розвиток аграрного виробництва в умовах світової фінансово-економічної кризи»], (Київ, 9 лип. 2009 р.) – К. : ННЦ ІАЕ, 2009. – С. 324–327 (0,11 друк. арк.).

13. Бондаренко Н. В. Перспективи лізингового фінансування аграрних підприємств / Н. В. Бондаренко : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. [«Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин»], (Умань, 5–6 черв. 2009 р.). – Умань : Видавець «Сочінський», 2009. – Ч. 1. – С. 62–63 (0,09 друк. арк.).

14. Бондаренко Н. В. Зарубіжний досвід пільгового кредитування сільськогосподарських товаровиробників / Н. В. Бондаренко : тези наук. конф. / редкол.: А. Ф. Головчук (відп. ред.) та ін. – Умань, 2009. – Ч. 2. – С. 27–28 (0,13 друк. арк.).

15. Бондаренко Н. В. Управління оборотним капіталом та дебіторською заборгованістю / Н. В. Бондаренко : матеріали I Всеукр. заочної наук.-практ. конф. [«Актуальні питання сучасної економіки»], (Умань, 20–22 січ. 2010 р.) – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – Ч.4. – С. 120–121 (0,14 друк. арк.).

16. Бондаренко Н. В. Кредитна лінія як різновид короткострокового кредитування сільськогосподарських товаровиробників / Н. В. Бондаренко : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. [«Аспекти стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин»], (Умань, 20–21 трав. 2010 р.) – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – Ч. 1. – С. 36–38 (0,15 друк. арк.).

17. Бондаренко Н. В. Принципи банківського кредитування як основа банківського механізму / Н. В. Бондаренко : матеріали II Всеукр. заочної наук. конф. [«Актуальні питання сучасної економіки»], (Умань, 20–21 січ. 2011 р.) – Умань : Видавець «Сочінський», 2011. – Ч. 1. – С. 28–30 (0,12 друк. арк.).

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

18. Бондаренко Н. В. Кредитна складова формування фінансових ресурсів аграрних підприємств / Н. В. Бондаренко // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2009. – Спец. вип.: Аграрна економічна освіта в розбудові конкурентоспроможного с. г. України. – С. 178–184 (0,32 друк. арк.).

19. Бондаренко Н. В. Зарубіжний досвід кредитування сільськогосподарських товаровиробників : монографія / Н. В. Бондаренко // Фінансово-економічні аспекти стабільного розвитку аграрної економіки України / за ред. М. Я. Дем'яненка, М. Й. Маліка. – Умань : Видавець «Сочінський», 2009. – С. 37–43 (0,34 друк. арк.).

20. Бондаренко Н. В. Кредитне забезпечення аграрних підприємств та його види / Н. В. Бондаренко // Сучасні аспекти розвитку економіки : кол. моногр. ; за ред. О. О. Непочатенко, П. К. Бечка. – Умань : Видавець «Сочінський», 2010. – С. 269–273 (0,34 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Бондаренко Н. В. Кредитне забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Уманський національний університет садівництва Міністерства аграрної політики та продовольства України, Умань, 2011.

Дисертаційна робота присвячена комплексному теоретичному дослідженню та розробці практичних рекомендацій з удосконалення напрямів кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Уточнено зміст кредиту, кредитного забезпечення, їх ключових принципів та визначено сутність механізму кредитного забезпечення. Досліджено особливості кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств. Розглянуто та адаптовано до вітчизняних умов господарювання світовий досвід кредитування.

Проведено оцінку кредитного забезпечення поточної діяльності сільськогосподарських підприємств, досліджено механізм залучення банківських кредитів та оцінку кредитоспроможності позичальника. Вивчено програми, що спрямовуються на фінансову підтримку сільськогосподарських підприємств через механізм здешевлення кредитів комерційних банків.

Обґрунтовано доцільність впровадження у сільськогосподарських підприємствах бюджетування з метою визначення потреби у кредитних ресурсах. Удосконалено методи оцінки кредитоспроможності сільськогосподарських підприємств за допомогою агроскорингу. Доведено необхідність розробки та впровадження відновлювальної кредитної лінії поточної діяльності сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: кредит, кредитне забезпечення, механізм кредитного забезпечення, поточна діяльність, сільськогосподарські підприємства, механізм банківського кредитування, агроскоринг, бюджетування, відновлювальна кредитна лінія, кредитування на пільгових умовах.

АННОТАЦИЯ

Бондаренко Н. В. Кредитное обеспечение текущей деятельности сельскохозяйственных предприятий. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук за специальностью 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (за видами экономической деятельности). – Уманский национальный университет садоводства Министерства аграрной политики и продовольствия Украины, Умань, 2011.

Диссертационная работа посвящена комплексному теоретическому исследованию и разработке практических рекомендаций по усовершенствованию направлений кредитного обеспечения текущей деятельности сельскохозяйственных предприятий.

Обосновано, что кредит должен базироваться на определении его как ссуды, которая является одним из видов отношений между кредитором и заемщиком по поводу предоставления ресурсов напрокат в процессе перераспределения и использования средств на условиях платности, срочности и возвращения.

Осуществлена систематизация принципов кредитного обеспечения путем разделения их на принципы кредитования и специфические принципы.

Определено, что кредитное обеспечение сельскохозяйственных предприятий следует рассматривать как целостную систему мероприятий, направленных на удовлетворение потребностей сельскохозяйственных предприятий в кредитных ресурсах на определенный период времени. Предложен механизм кредитного обеспечения текущей деятельности, как система банковского и коммерческого кредитования.

Обобщены теоретические толкования банковского кредитования текущей деятельности сельскохозяйственных предприятий как одного из основных источников обеспечения, которое связано с возникновением новых видов ссуд и кредитных инструментов.

Установлено, что текущую деятельность сельскохозяйственных предприятий следует понимать как хозяйственные процессы обычной деятельности, которые не имеют капитального характера и связанные с формированием оборотных активов.

Обобщен опыт кредитования сельскохозяйственных предприятий в зарубежных странах и предложено адаптировать его к отечественным условиям путем усовершенствования механизма удешевления кредитов, существующих программ кредитования и оценки кредитоспособности с помощью скоринговых систем.

Выяснено, что основным источником обеспечения текущей деятельности сельскохозяйственных предприятий Черкасской области есть собственные ресурсы. Определено, что в банковской практике кредитования сельскохозяйственных предприятий существуют такие виды краткосрочных кредитов как овердрафт, невозобновляемая кредитная линия, возобновляемая кредитная линия, срочный кредит. Исследовано, что основным фактором, который способствует привлечению кредитов сельскохозяйственными предприятиями, является размер процентных ставок.

Установлено, что схема применения механизма системы льготного кредитования сельскохозяйственных предприятий, которая предусматривает частичную компенсацию государством процентной ставки по полученному кредиту, слишком ёмкая, в ней задействовано много учреждений и участников, что одновременно усложняет процедуру оформления льготных кредитов и доступ аграрных предприятий к кредитным ресурсам.

С целью финансирования текущей деятельности предложено формулу расчёта необходимого размера кредитных ресурсов на основании бюджета, которая предоставит возможность более точно рассчитать сумму необходимых дополнительных средств.

Предложен агроскоринг для сельскохозяйственных предприятий, который предоставляет возможность оценить их кредитоспособность и одновременно есть числовым выражением вероятности того, что потенциальный заёмщик будет вовремя и регулярно гасить задолженность. Применение агроскоринга упрощает и удешевляет доступ сельскохозяйственных предприятий к кредитным ресурсам,

а коммерческим банкам – позволяет принимать около 90% положительных решений в автоматическом режиме.

Предложено внедрить новый вид банковского продукта – возобновляемую кредитную линию для сельскохозяйственных предприятий, сроком действия 3–5 лет. Предлагаем финансовую поддержку сельскохозяйственных предприятий в пределах возобновляемой кредитной линии осуществлять через применение льготной процентной ставки на замену механизма частичной компенсации. Ее преимуществами являются оперативность, долгосрочный характер использования кредитных средств, увеличение лимитов кредитования и экономия на уплате процентов, сокращение времени на этапе подготовки финансовой документации, оптимальный график погашения кредита.

Ключевые слова: кредит, кредитное обеспечение, механизм кредитного обеспечения, текущая деятельность, сельскохозяйственные предприятия, механизм банковского кредитования, агроскоринг, бюджетирование, возобновляемая кредитная линия, кредитование на льготных условиях.

ANNOTATION

Bondarenko N. V. The credit maintenance of the current activity of agricultural enterprises. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in economics in speciality 08.00.04 – economics and management of enterprises (according to the types of economic activities). – Uman national university of horticulture Ministry of agrarian policy and food of Ukraine, Uman, 2011.

The integrated theoretical research and development of practical recommendations to improve the credit lines of the current activities of agricultural enterprises were presented.

The content of a loan and a loan maintenance, their key principles were clarified. The essence of the mechanism of credit maintenance was defined. The features of the credit maintenance of agricultural enterprises current activities were researched. The world experience of credit management was considered as the one adapted to local conditions.

The assessment of the credit maintenance of agricultural enterprises current activities was made. The mechanism of bank loans and the assessment of the creditworthiness of the borrower were researched. The programs that are aimed as the financial support to farmers through the mechanism of the reduction of commercial bank loans were studied.

The expediency of the budgeting introduction on farms to determine the need for credit resources were substantiated. The methods for evaluating the creditworthiness of agricultural enterprises by agroscoreing were improved. The necessity of the development and implementing of revolving line of credit of agricultural enterprises current activity was improved.

Key words: credit, credit maintenance, credit maintenance mechanism, current activity, farms, the mechanism of bank loans, agroscoreing, budgeting, revolving line of credit, loans on preferential terms.